



Gdańsk, 5 marca 2023 r.

Recenzja osiągnięć i aktywności naukowej dr Katarzyny Cantarero

Na wniosek Rady Doskonałości Naukowej mam zaszczyt pełnić rolę recenzenta w toczącym się postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Cantarero. Zgodnie z artykułem 219, ust. 1 pkt. 2 z dnia 20 lipca 2018 roku (Dz. U. 2018 poz. 1668) Ustawy o Stopniach i Tytule Naukowym (zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2) oceniam główne osiągnięcie naukowe, które zostało przedstawione w formie cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w renomowanych czasopismach naukowych. Odrębnie przedstawiam dane naukometryczne, a także dodatkową aktywność naukową i organizacyjną dr Cantarero.

GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE WYNIKAJĄCE Z ART. 219, ust. 1 pkt. 2 z dnia 20 lipca 2018 roku (Dz. U. 2018 poz. 1668)

Zgodnie z art. 219 ust 1 stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która uzyskała stopień doktora a jej główne osiągnięcia naukowe stanowią znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny: tu psychologii społecznej.

Dr Cantarero ukończyła studia w renomowanym UAM w Poznaniu, uzyskując tytuł magistra psychologii w 2006 roku. W 2015 roku obroniła tytuł doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie: psychologia pod kierunkiem prof. Piotra Szaroty. Praca dotyczyła międzykulturowych różnic w dopuszczalności kłamstwa w świetle teorii podstaw moralnych. Jednym z wymogów akceptacji dorobku po-doktorskiego jako spełniającego rolę „habilitacyjnego” jest jakość dorobku, przejrzystość i spójność koncepcji naukowej Kandydata. Dorobek przedstawiony do recenzji charakteryzuje się dużą spójnością i konsekwencją. Czytając publikacje Kandydatki zachwyciłam się jasnym, precyzyjnym i logicznym wywodem, a także bliskim moim zainteresowaniom tematem dociekań naukowych. **Dr Cantarero podjęła się rozważań o niezwyklej doniosłości.** Badła na ile powszechny w teoriach religijnych i przekazie społecznym moralny **nakaz mówienia prawdy** odnosi się do motywów konkurencyjnych, takich jak: jak troska o drugiego człowieka, interes własny, sprawiedliwość. Zestaw opublikowanych w prestiżowych periodykach rezultatów badań naukowych to niezwykle ciekawe kompendium wiedzy o sposobach rozwiązywania dysonansu poznawczego, jakim jest każdorazowe podejmowanie przez nas decyzji o tym czy powiedzieć prawdę innym osobom (vs. przyznać się do prawdy o sobie) czy kłamać? Kłamać można chroniąc własny wizerunek lub w stosunku do innych osób kierować się motywacją prospołeczną i oszczędzać innym przykrej dla nich prawdy. Kandydatka rozważa podejmowanie decyzji w kategoriach dwóch podstawowych teorii: ochrony obrazu siebie, czy też motywu autowaloryzacji (Mazar, et al, 2008; Higgins, 1996, Sedikides, 2010) oraz teorii prawdy jako opcji *default*, czyli domyślnej (TDT, co oznacza dostępność wybierania raczej prawdy niż kłamstwa; Levine, 2014, Gilbert, 1991). Dr Cantarero skłoniła się do badania dysonansu między TDT, a wzbudzaniem troski o innego człowieka jako motywu do kłamania prospołecznego.

Kandydatka skrupulatnie przedstawiła model zawierający czynniki skłaniające do podejmowania decyzji o kłamstwie prospołecznym (pięknie, że dr Cantarero powołuje się na klasyfikację kłamstwa nestora badań nad autoprezentacją – De Paulo). Uszeregowanie czynników sprzyjających kłamstwu prospołecznemu, czynników zarówno sytuacyjnych jak i wynikających z cech indywidualnych kłamcy oraz subiektywnej oceny kłamcy i kłamstwa, stanowi ważne osiągnięcie dr Cantarero. Kolejnym osiągnięciem jest przedstawienie typologii kłamstwa w odniesieniu do motywacji i osoby beneficjenta kłamstwa (kłamstwo w służbie Ja oraz w ochronie Innego człowieka). Stworzenie typologii zainicjowało szereg rzeczywiście ciekawych badań.

Zastosowanie przez dr Cantarero asymetrii aktor – obserwator w badaniu podejmowania decyzji o posługiwaniu się kłamstwem uważam za wspaniałą i nowatorski wkład do następujących dziedzin psychologii społecznej: psychologii moralności, psychologii atrybucji, komunikacji społecznej, psychologii podejmowania decyzji i sposobów rozwiązywania dysonansu oraz psychologii kłamstwa.

Z badań Kandydatki wynika, że większość kłamstw kierowanych jest motywacją egoistyczną, a jednak 27% z kłamstw ma u podłoża różne rodzaje motywacji prospołecznej (Cantarero, Van Tilburg, Szarota, 2018, PAID).

Rozwijając dalej model predyktorów kłamstwa dr Cantarero rozważa w tym procesie wagę dwóch innych motywacji: testowania zysku vs straty oraz motywacji nastawienia promocyjnego vs prewencyjnego.

Ciekawe badania dotyczą wywołanej przez Roya Baumeistera (2000), a trwającej już 20 lat dyskusji na temat wyczerpania zasobów samokontroli (*ego depletion*). Nie wchodząc szczegółowo w dyskusję wokół owego ogromnego sporu między zwolennikami i przeciwnikami teorii Baumeistera, należy powiedzieć, że Kandydatka zgodnie z własną hipotezą potwierdziła drenujący wpływ przeciążania zasobów samokontroli na

wypowiadanie kłamstw prospołecznych. Osoby przeciążone istotnie częściej mówiły niemiłą prawdę. Wniosek Kandydatki, głoszący konieczność dostępu do zasobów samokontroli, by powstrzymać się od kłamstwa egoistycznego oraz braku przeciążenia w sytuacji podejmowania decyzji o kłamstwie prospołecznym, wskazuje po raz kolejny w psychologii przemożną rolę motywu ochronnej funkcji ego i autowaloryzacji (Cantarero, Van Tilburg, 2014; EJSP).

Autorka do badań nad kłamstwem włączyła jakże dziś modne w psychologii tzw. poznanie ucieleśnione. Pięknie zaprojektowany eksperyment potwierdził przewidywania badaczy, że gest ręki na sercu (poznanie ucieleśnione) wiąże się z niższą skłonnością do oszukiwania (Cantarero, Parzuchowski, Dukala, 2017, *Frontiers in Psychology*).

Niezwykle interesującą pracą są badania opisane przez Cantarero, Bryka, Kosiarczyk, Doliński, (2022, *Frontiers in Psychology*). Badacze zapytali czy ludzie chętniej przekażą przykrą prawdę o porażce innej osobie (powiedzą prawdę), gdy ta osoba charakteryzuje się motywacją mistrzostwa czy wystarczalności (podział motywacji wg Dweck) oraz jak bardzo osoba ta będzie wrażliwa na negatywne informacje (np. nie wie, jak poradzić sobie z porażką). Badanie przeprowadzono na dużej próbie $N = 455$ (manipulowanie informacją o przekazaniu kiepskiego wyniku wyczynów kulinarnych w mediach społecznościowych). Badani kierowali się motywacją prospołeczną: kłamali, gdy osoba bodźcowa przejawiała motywację do mistrzostwa i nie wiedziała, jak poradzić sobie z porażką, czyli była najbardziej podatna na zranienie. Warto tu zastanowić się nad tym, czy badani nie ulegali złudzeniu patetycznemu (Deutsch), gdzie przychylniej oceniamy te osoby, które są nieporadne, obarczone deficytami. Może to pozytywny afekt wobec marnego kucharza decydował o podejmowaniu decyzji o ochronie nieporadnego kucharza przed przykrą prawdą? Potencjalną przyczyną według Autorów była poznawcza interpretacja indywidualnej sytuacji i cech odbiorcy prawdy lub kłamstwa.

Do pełnej weryfikacji modelu podejmowania decyzji o mówieniu prawdy vs. kłamstwa, dr Cantarero postanowiła sprawdzić jak widziani są kłamcy na wymiarze sprawczym (szacunek) oraz wymiarze skorelowanym z wymiarem wspólnotowym (lubienie). W artykule Szarota, Cantarero, 2019, *Current Psychology*, przeprowadzono replikację badań amerykańskich. W Polsce, podobnie jak w USA ci, którzy kłamią są odbierani bardziej negatywnie na wymiarze sprawczym (obdarzani mniejszym szacunkiem), zaś w przeciwieństwie do Amerykanów, Polacy nie lubią – nawet prospołecznych - kłamców.

W repertuarze osiągnięcia głównego znajduje się także badanie jakościowe. Ponadto, przeprowadzono badanie korelacyjne, międzykulturowe (N = 1482), poparte eksperymentalnym. Wyniki wskazują na rzeczywistość intuicyjnej idei głoszącej, że kłamstwo prospołeczne oceniane jest wyżej pod względem moralnym, niż kłamstwo egoistyczne. Sąd moralny mediuje zależność między oceną kłamstwa a jego korzyścią dla okłamywanej osoby (Cantarero, Szarota, 2017, PPB). Dodatkowo Cantarero, Byrka i Król (2021) wskazali na kliniczną cechę jaką w przypadku kłamstwa może być spektrum autyzmu. Wydaje się, że gdy intencje są prospołeczne, osoby z ASD częściej niż osoby zdrowe dokonują atrybucji sytuacyjnych.

Oryginalne artykuły składające się na dorobek główny stanowią spójną i przejrzystą całość, są napisane klarownie i z dużą wprawą.

Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego dokonała imponującej pracy, która stanowi znaczny wkład w rozwój psychologii społecznej.

Najważniejszym dokonaniem Habilitantki jest testowanie modelu predyktorów podejmowania decyzji o mówieniu prawdy vs. kłamstwa, także w perspektywie międzykulturowej. To motyw ochrony drugiego człowieka stoi za kłamstwem prospołecznym.

Dla analizy głównego osiągnięcia naukowego ważny jest także sposób autoprezentacji zawarty w autoreferacie. Dr Cantarero prezentuje w jasny i komunikatywny sposób model teoretyczny, który później uzasadnia poszczególnymi wynikami badań.

Na podstawie przedstawionych wyżej dokonań Habilitantki i wnikliwej analizy serii artykułów oceniam pozytywnie nurt dorobku głównego i przedstawionego jako osiągnięcie naukowe.

Dane naukometryczne:

Indeks Hirscha wg Google Scholar = 16.

Cytowania wszystkie = 2179.

Punkty ministerialne do złożenia wniosku: 3490.

W bazie Google Scholar i bazie Polon można wyszukać wiele nowych publikacji już z 2023 roku. Habilitantka ma znakomite notowania do momentu złożenia wniosku. Ustawicznie publikuje także nowe badania.

AKTYWNOŚĆ NAUKOWA I ORGANIZACYJNA

Aktywność naukowa „dodatkowa” dr Cantarero okazuje się wysoce satysfakcjonująca. Kandydatka zajmowała się motywacją (6 artykułów), psychologią międzykulturową (4 publikacje), nawiązywała kontakty międzynarodowe: z Wielką Brytanią

(Southampton), Irlandią, Hiszpanią, Meksykiem, Szwecją, Holandią i Estonią. Uczestniczyła czynnie w wielu konferencjach polskich oraz zagranicznych. Co ważne, pozyskała grant PRELUDIUM. Otrzymała wiele nagród m.in. prestiżową nagrodę Roberta Zajonca (nagroda PSPS) za prestiżową publikację. Prowadziła zajęcia w języku polskim i angielskim, promowała magistrów oraz jest promotorem pomocniczym w dwóch przewodach doktorskich.

Podsumowując uznaje, że dodatkowa aktywność naukowa dr Katarzyny Cantarero jest wystarczająca i oceniam ją bardzo pozytywnie.

Konkluzja: Zgodnie z artykułem 219, ust. 1 pkt. 2 z dnia 20 lipca 2018 roku (Dz. U. 2018 poz. 1668) Ustawy o Stopniach i Tytule Naukowym oraz stosując kryteria oceny ujęte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oceniam pozytywnie dorobek naukowy oraz aktywność naukową dr Katarzyny Cantarero i wnoszę o nadanie dr Cantarero tytułu doktora habilitowanego.